

Charakteristické trendy súčasného urbanizmu „osud“

Igor Hianik

Mestská oblasť a centrálna mestská oblasť zmenia svoju tvár v najbližšom období možno až drastickým spôsobom. Môžeme ešte stále považovať človeka za pravdivú mierku mestského priestoru a jeho neoddeliteľnú súčasť? Keby som mal rozdeliť formovanie mesta, verejných priestorov do dvoch línií, mohol by som to podľa mňa spraviť úplne jednoducho, a to: a) americká a b) talianska línia. Týmto dvoma smermi sa dajú úplne lapidárne vyjadriť aj dva rozdielne spôsoby života ľudí, čo priamoúmerne ovplyvňuje rozvoj miest, ich charakter a spôsob urbanizácie či pridelenia hodnôt k hierarchii jednotlivých priestorov a funkcií. Kam smerujeme my, Slovensko?

Nebudem opisovať americký alebo taliansky spôsob života, určite ich každý poznáte. Stačí len povedať, že rozvoj slovenských miest a centier ovplyvňuje, a teda aj formuje ekonomický marketing, spotrebný a konzumný život, veľká a najmä neosobná miera. Týmto sme si aj odpovedali, a teda vieme, kam sa rútime.

Aký je teda charakteristický trend dnešného urbanizmu na Slovensku? Z mestských centier sa stávajú biznis centrá, z voľných zelených plôch sa stávajú parkoviská alebo garážové domy, industriálne a technické dedičstvá sa nám rúcajú šmahom ruky, v mestách zostávajú už len čierne diery a po dávnych dobách veľakrát už ani stopa nezostane. Ľudia sa sťahujú do novovytvorených suburbií na okrajoch mesta. Do takzvaných nových urbanizmov, kde každý má tu svoju uzamknutú uličku a kde je „šťastný“. Mestá a ich centrá zostávajú prázdne, preferujeme individuálnu osobnú dopravu pred mestskou hromadnou dopravou, ulice sú vyprázdnené a keď, tak sú tam len uponáhľaní otroci tejto doby. To všetko má dosah na nové dimenzovanie ulíc, komunikácií a na dopravné tepny a uzly.

Dalo by sa povedať, že sa uzatvárame a odosobňujeme od všetkých pravých verejných priestorov a spôsobu života v nich. Teraz sa všetci stretávajú na FB (facebook), alebo vo veľkých nákupných centrách, kde všetko máme pod jednou strechou. Tu sme všetci monitorovaní a pod dohľadom kamier, dobrovoľne o sebe rozširujeme všetky súkromné informácie a vôbec nám to neprekáža. Na druhej strane v meste, v uliciach, na námestiach, kde je zrazu ticho a mŕtvoly pocit ničoty, zrazu sa otvára priestor na kriminalitu. Potom to musíme strážiť a riešiť kamerovými systémami, ktoré všetkým prekážajú a každému sa naburávajú do súkromia, hoci paradoxom je, že na tých záznamoch len ťažko detailne rozoznáte tváre – je to smiešne.

Naozaj v evolúcii ľudstva dôjde k tomu, že mesto bude len dopravný systém a časom ani to nie? Že všetok náš čas a život sa odohrá kdesi, len nie v exteriéri, čiže vo verejnom priestore? Všetko už bude

len súkromné? Ulice, námestia, prieluky, pasáže, ale je, parky naozaj natoľko „stvrdnú“, že budú pripomínať len deliace priečky medzi obytnými štruktúrami a administratívnymi masívmi či biznis monopolmi? Je toto všetko naozaj trend? Nazval by som ho trochu lepšie – pretrvávajúci trend. Bohužiaľ, určitý čas ešte pretrvá, ale čo mňa osobne teší, je to, že cítim určité prúdy, ktoré prinesú zmenu.

Keďže politicko-ekonomická situácia vždy ovplyvňovala spoločenskú situáciu, a teda neoddeliteľne aj urbanizmus a architektúru, môžeme sa tešiť na zmenu. Aká bude? To ukáže morálka ľudí. Prečo je tento trend, ktorý tak tvrdošíjne pretrváva, taký silný? Lebo ho určujú ľudia a skupiny, ktoré majú záujmy úplne v iných sférach, teda konštruuje sa „urbanizmus“ diametrálne iný ako ten ideálny (v sociálnom ponímaní), a preto ide o uspokojovanie jednotlivcov a nie o verejné blaho. O tento status sa možno usiluje pár ľudí, ktorým by to prinieslo nespočítateľné zisky. Ale, našťastie, nie všetci sú slepými otrokmi tejto doby, a aj keby... Príroda nás usmerní sama a nekompromisne.

Osud – alebo matematicky sa opakujúci rad? V čom to je, že v niektorých krajinách neprerazil až tak silno ekonomický marketing a biznismánia natoľko, že by ovplyvnila alebo nebudaj až zmenila charakter urbanistických štruktúr? Je to v ľuďoch. Práve ľudia dávajú život mestám. Urbanista môže navrhnúť územný plán alebo regulatívy, a teda aj základnú koncepciu rozvoja či transformovania mesta. Ale jedine ľudia dávajú tomu mestu či miestu tvár a život. Dá sa teda smelo uvažovať, že, bohužiaľ, v súčasnosti a najmä u nás na Slovensku pojem verejný priestor stratil zmysel, náplň a tak aj mesto stráca svoju tvár a vážnosť. Ale určite príde k náprave, lebo je to normálny prirodzený cyklus života, že raz sme hore a raz dolu ako na sínusoide. Bohužiaľ – alebo našťastie – urbanizmus a morálka ľudí sú dva aspekty úzko späté, ktoré sa navzájom prekrývajú, dopĺňujú a ovplyvňujú. Ak absentuje morálka ľudí, dochádza nie vždy k správne mu rozvoju miest. Ak sa mestá rozvíjajú nie sociálnym smerom, zanedbávajú sa verejné priestory. Urbanizmus neučí ľudí spolu komunikovať, ale ich separuje, či už dopravne, alebo po spoločenských vrstvách. Dochádza k agresii a odosobneniu k takýmto miestam a priestorom. Ľuďom je zrazu cudzie riešiť bežné konflikty s úsmevom na tvári, lebo ich mesto im to nedovolí tak často, ako by malo, a preto to nevedia.

Mesto je živý organizmus, ktorý sa rozrastá, mení, zahusťuje a v niektorých prípadoch aj zmršťuje. To, čo ho robí živým, je človek. Teda mesto a mestská štruktúra je veľmi pevne spätá s človekom a jeho návykmi. Preto by sme sa mali snažiť, aby uličky, ulice, promenády, mestské triedy, bulváre, nábrežia,

námestíčka, námestia a voľné priestranstvá boli živé, aktívne a pulzujúce. Je to presne ako cievná sústava v našom tele. Tam musí prúdiť život, človek ako molekula, ktorá behá sem a tam a aktívne sa podieľa na jeho tvorbe, dotváraní a ovplyvňovaní. Ľudia by sa mali stretávať, hrať, spoznávať, diskutovať a oslavovať v mestách a verejných priestoroch, veď kto iný nám dá také krásne priestory plné slobody a voľnosti, keď nie naše mesto? Ľudia sa musia naučiť cítiť lásku k svojmu prostrediu a okoliu. Mali by si ho vedieť ceniť a podporovať. Som presvedčený, že pomaly to k tomu aj speje. Toto by sa malo stať trendom v urbanizme. Myslenie ľudí a nie cieľené formovanie krajiny či prostredia podľa nejakej úzkej skupiny „vyvolených“.

Esej vznikla v rámci predmetu Trendy modernej architektúry a urbanizmu 2011-2012.